

Ш. НУРМУХАМЕДОВА¹✉, А. АБИШОВА², Д. РАХИМОВА², Д. ХАМИТОВА³

¹Халықаралық туризм және меймандостық университеті
(Қазақстан, Түркістан), E-mail: sharipa.nurmuhamedova@iuth.edu.kz

²М.Ауезов атындағы Оңтүстік Қазақстан университеті
(Қазақстан, Шымкент)

³Қазақ ұлттық хореография академиясы
(Қазақстан, Астана)

ТҮРКІСТАН ОБЛЫСЫНДАҒЫ АУЫЛДЫҚ ТУРИЗМДІ ДАМУ МЕХАНИЗМДЕРІ

Аңдатпа. Мақалада Қазақстан Республикасы Түркістан облысында ауылдық туризмді дамыту механизмдері қарастырылады, оның қалыптасуы мен тұрақты өсуіне ықпал ететін негізгі факторлар талданады. Аймақтың географиялық, мәдени және әлеуметтік-экономикалық ерекшеліктеріне ерекше көңіл бөлінген, бұл ерекшеліктер ауылдық жерлерде туризмді дамытуға арналған бірегей мүмкіндіктер жасайды. Түрлі модельдер мен стратегиялар зерттелген, соның ішінде жергілікті билік органдары мен жеке кәсіпкерлердің туристерді тарту үшін қолданатын экотуризм, агротуризм және этнографиялық бағыттар. Ауылдық туризмнің сәтті дамуына әсер ететін инфрақұрылымдық және институционалдық аспектілер, оның ішінде көлік қатынасының қолжетімділігі, қонақүй инфрақұрылымы, ауыл елді мекендерін дамыту және мәдени мұраны сақтау мәселелері бағаланды. Автор ауылдық туризмді аймақтың әлеуметтік-экономикалық даму стратегиясына интеграциялау жергілікті халықтың өмір деңгейін едәуір арттыруға, жаңа жұмыс орындарын құруға және ауылдық аймақтардың экологиялық жағдайын жақсартуға мүмкіндік береді деген қорытындыға келеді. Қорытындыда халықаралық тәжірибе мен Түркістан облысының ерекшеліктеріне негізделген ауылдық туризмді қолдау саясатын тиімді жүзеге асыру үшін ұсыныстар берілген.

Кілт сөздер: ауылдық туризм, Түркістан облысы, агротуризм, экотуризм, мәдени мұра, тұрақты даму, инфрақұрылым, әлеуметтік-экономикалық даму.

Кіріспе

Ауылдық туризм – әлеуметтік-экономикалық дамуға айтарлықтай үлес қоса алатын, тез дамып келе жатқан салалардың бірі. Бұл сала әсіресе халық санының азаюы, өмір сүру

***Бізге дұрыс сілтеме жасаңыз:** Нурмухамедова Ш., Абишова А., Рахимова Д., Хамитова Д. Түркістан облысындағы ауылдық туризмді дамыту механизмдері // Bulletin of the International university of Tourism and Hospitality. –2024. –No4(6). –Б. 108–118. <https://www.doi.org/10.62867/3007-0848.2024-4/6.09>

***Cite us correctly:** Nurmuhamedova Ş., Abişova A., Rahimova D., Hamitova D. Türkistan oblysyndaғы ауылдық туризмді дамыту механизмдері [Mechanisms for the development of rural tourism in the Turkestan region] // Bulletin of the International university of Tourism and Hospitality. –2024. –No4(6). –Б. 108–118. <https://www.doi.org/10.62867/3007-0848.2024-4/6.09>

деңгейінің төмендігі және өнеркәсіптік даму мүмкіндіктерінің шектеулігі мәселелеріне тап болатын аймақтар үшін маңызды. Дамыған ауылдық инфрақұрылымы мен бай табиғи және мәдени мұрасы бар елдерде ауылдық туризм тек жаңа жұмыс орындарын ғана емес, экожүйелер мен мәдени дәстүрлерді сақтауға, сондай-ақ ауыл тұрғындарының өмір сүру сапасын жақсартуға да ықпал етеді. Бұл мәселе Қазақстан үшін ерекше маңызды, себебі ауылдық аймақтар ел экономикасында маңызды рөл атқарады, бірақ олар бірқатар мәселелерге, атап айтқанда ауыл шаруашылығына шектен тыс тәуелділік, инвестициялардың тапшылығы және жұмыссыздық сияқты қиындықтарға тап болып отыр [1].

Түркістан облысы Қазақстанның оңтүстігінде орналасқан, ауылдық туризмнің жергілікті тұрғындардың өмір деңгейін жақсартуға және әлеуметтік-экономикалық тұрақтылықты нығайтуға маңызды рөл атқара алатын аймақтардың бірі болып табылады. Бұл облыс тарихи-мәдени мұра, табиғи көрікті жерлер мен этнокультурлық әртүрлілікке бай, сондықтан экотуризм, агротуризм, этнографиялық және мәдени туризм сияқты әртүрлі ауылдық туризм формаларын дамыту үшін үлкен әлеуетке ие. Түркістан облысының ауылдық жерлері тек бай тарихи өткеніне ғана емес, сонымен қатар ерекше табиғатымен де танымал, бұл тұрақты даму қағидаттарына негізделген туристік өнімдерді құру үшін кең мүмкіндіктер ашады.

Түркістан облысындағы ауылдық туризм табиғи және әлеуметтік-экономикалық жағдайларға байланысты көптеген қиындықтар мен мүмкіндіктерді қамтиды. Түркістан Қазақстанның ең ірі мәдени және туристік орталықтарының бірі болғандықтан, тек паломниктерді ғана емес, сондай-ақ әлемнің әртүрлі жерлерінен келген мәдени туристерді де тартады. Бұл жерде ауыл шаруашылығын жүргізудің дәстүрлі әдістерін тұрақты туризм талаптарына бейімдеу қажеттілігі ерекше маңызды болып табылады, бұл тиісті мемлекеттік саясаттың және жергілікті билік органдары, бизнес өкілдері мен тұрғындар арасындағы белсенді ынтымақтастықты талап етеді.

Бұл жұмыстың мақсаты – Түркістан облысындағы ауылдық туризмді дамыту механизмдерін зерттеу және осы туризм сегментінің тұрақты жұмыс істеуіне әсер ететін факторларды талдау. Арнайы назар инвестициялар тарту, қызмет көрсету сапасын арттыру және аймақтың мәдени және табиғи ерекшеліктерін бейнелейтін аймақтық брендтер қалыптастыру үшін қажетті жағдайларды жасау мәселелеріне аударылады.

Ауылдық туризмді дамытуға арналған ғылыми әдебиеттерде осы процестің түрлі аспектілері, оның ішінде агротуризм мен экотуризмнің ауылдық аймақтардың әлеуметтік-экономикалық дамуындағы рөлі, инфрақұрылымдық өзгерістердің туризмге әсері және туризм индустриясының әртүрлі субъектілері арасындағы өзара әрекеттестіктің ерекшеліктері қарастырылған. Алайда, Қазақстан контекстінде, әсіресе Түркістан облысында, осы барлық аспектілерді аймақтың ерекшеліктері мен әлеуметтік-экономикалық жағдайын ескере отырып қарастыратын зерттеулердің жетіспеушілігі байқалады. Мұндай зерттеулердің қажеттілігі ауылдық туризмге деген өсіп келе жатқан қызығушылықты ескере отырып айқындалады, бұл өз кезегінде ұлттық экономиканы әртараптандыру стратегиясына, ауылдық аймақтардың өмір сүру сапасын жақсартуға және ішкі туризмді дамытуға бағытталған [2].

Түркістан облысында ауылдық туризмнің дамуы бірнеше негізгі аспектілерді қамтиды, оның ішінде инфрақұрылымды жақсарту (жолдар, қонақүй қызметі, мәдени және тарихи нысандар), кәсіпкерлер мен жергілікті тұрғындар үшін ынталандырулар жасау, сондай-ақ туризм саласындағы қызметкерлердің білім деңгейі мен біліктілігін арттыру қажет. Сонымен

қатар, аймақтың экожүйелері мен мәдени дәстүрлерін сақтау маңызы зор, бұл туризмді жоспарлау мен басқаруда ерекше тәсілді қажет етеді.

Бұл жұмыс аймақтағы ауылдық туризмді дамытудағы қазіргі механизмдерді, бар проблемалар мен тәуекелдерді талдап, саланы жақсартуға бағытталған ұсыныстарды ұсынады. Қорытындыда Түркістан облысында ауылдық туризмнің тұрақты моделін қалыптастыруға бағытталған экономикалық және әлеуметтік аспектілерді ескере отырып, Қазақстанның және шетелдердің туристік картасында облыстың лайықты орнын алуға мүмкіндік беретін кешенді ұсыныстар жасалады.

Материалдар мен әдістер

Түркістан облысында ауылдық туризмді дамыту механизмдерін зерттеу үшін әдеби деректерді, статистикалық мәліметтерді талдау, салыстырмалы талдау және географиялық-кеңістіктік талдау әдістері қолданылды. Бұл әдістер аймақтағы ауылдық туризмнің қазіргі проблемалары мен мүмкіндіктерін жан-жақты талдауға мүмкіндік берді, сондай-ақ жағдайды жақсарту үшін практикалық ұсыныстар әзірлеуге мүмкіндік жасады.

Зерттеу әдістерінің әртүрлілігін қолдану Түркістан облысындағы ауылдық туризмнің қазіргі жағдайы туралы толық және объективті түсінік алу қажеттілігімен негізделді. Негізгі мақсат – ауылдық туризмнің дамуына ықпал ететін немесе шектеу қоятын проблемалық аймақтар мен факторларды түсіну, сондай-ақ практикалық ұсыныстар әзірлеу болды, бұл зерттеудің қолданбалы құндылығын жергілікті билік органдары мен кәсіпкерлер үшін арттырады сөзсіз. Бұл әдістерді кешенді түрде қолдану нәтижесінде ауылдық туризмді дамытуға қатысты толық мәліметтер жиналып, Түркістан облысында ауылдық туризмді тиімді дамыту үшін қорытындылар мен ұсыныстар жасалды.

Аймақтың туристік әлеуеті жыл сайын артып келеді. Облыста туризмнің үш негізгі бағыты анықталды: тарихи-танымдық, экологиялық және емдік-сауықтыру. 2024 жылдың басынан бері аймақта 562 мыңнан астам турист келді, олардың ішінде 124 мыңы табиғи қорық аймақтарында, 135 мыңы курорттарда, 210 мыңы қонақүйлерде болды. Сонымен қатар, 810 мың адам тарихи-қажылық нысандарына барды. Е-қонақ мәліметтері бойынша, ағымдағы жылдың алғашқы он айында өңір 19 мың шетелдік туристі қабылдады, ал туристік саланы дамытуға 63 миллиард теңге салынды. Жаңа туристік өнімдер мен бағдарламалар жасауға бағытталған ірі жобалар іске асырылуда. Мысалы, Түркістан қаласында 2,5 га алаңда Қолөнершілер қаласы және 99 га ипподром салынуда. Жыл сайын елді мекендерде емдеу-сауықтыру мекемелерінің саны өсуде. 2023-2025 жылдар аралығында жалпы құны 7,5 миллиард теңге болатын осындай алты мекеменің құрылысы жоспарлануда.

Алайда, Түркістан мен облыста туризм саласында көптеген жылдар бойы шешілмеген проблемалар бар. Туризмді дамыту үшін тағы үш бағыт бөлінді: тарихи-танымдық, экологиялық және емдік-сауықтыру.

Ағымдағы жылы 17,6 миллиард теңге сомасына 19 жобаны іске асыру жоспарлануда. Бұған Түркістан, Арыстанбаб және Сауран қалаларында құрылыс аймақтарын орнату кіреді, олардың аяқталуы 2024-2025 жылдарға жоспарланған.

Облыс аумағында 1770 тарихи-мәдени ескерткіш және 75 емдеу-сауықтыру нысаны жұмыс істейді. 2023 жылдың қорытындысы бойынша облыстың денсаулық сақтау мекемелерінде 163,2 мың адамға қызмет көрсетілді, бұл 142,4 мың адам ем алған 2022 жылмен салыстырғанда 115%-ға артық. Айта кетейік, емдеу-сауықтыру туризмінің негізгі бөлігі Сарыағаш ауданының Көктерек ауылында орналасқан, онда 75 мекеменің 53-і (немесе

68%) жұмыс істейді.

Экологиялық туризм аймақта да белсенді дамып келеді, бұл ұлттық саябақтар мен табиғи аумақтарға келушілер санының артуымен расталады: 2022 жылы 74,9 мыңнан 2023 жылы 126,6 мыңға дейін, ағымдағы жылдың 8 айында ғана келушілер саны 95,1 мыңды құрады.

Жыл соңына дейін екі емдеу-сауықтыру кешенінің пайдалануға беру көзделіп отыр. Ақсу-Жабағылы және Қаратау қорықтарында, сондай-ақ Түркістан облысында орналасқан Сайрам-Өгем мемлекеттік ұлттық табиғи паркінде және Сырдария-Түркістан өңірлік табиғи паркінде 30 туристік маршрут құрылды. Қазіргі уақытта облыста 99 демалыс орны, 62 қонақ үй, 12 санаторий, 6 киіз үй және бір аңшылық үй жұмыс істейді. Бұдан басқа, 30 туристік соқпақтар мен маршруттар әзірленді, оның ішінде: «Сайрам-Өгем» – 11 маршрут, «Қаратау» – 2 маршрут, «Ақсу-Жабағылы» – 10 маршрут және «Сырдария - Түркістан» – 7 маршрут.

Түркістан облысы қазіргі проблемаларға қарамастан туризмді дамыту үшін айтарлықтай әлеуетке ие. Жаңа туристік маршруттар мен жобалардың ашылуы, сондай-ақ инвестициялардың ұлғаюы аймақтың инфрақұрылымды жақсартуға және туристерге әртүрлі қызмет көрсетуге деген ұмтылысын көрсетеді. Бұл келушілер үшін қолайлы жағдай туғызады және туристік бағыт ретінде ауданға деген қызығушылықтың артуына ықпал етеді. Туризмнің әртүрлі түрлерінің тұрақты дамуымен және сапаға баса назар аудара отырып, аймақ туристер санының көбірек өсуін және туристік нарықтағы беделінің жақсаруын күтуі мүмкін.

Нәтижелер мен талқылаулар

Түркістан облысындағы ауылдық туризмнің жалпы жағдайы

Түркістан облысы өзінің ерекше табиғи, тарихи-мәдени және этномәдени мұрасы арқасында айтарлықтай туристік әлеуетке ие. Статистикалық мәліметтерді талдау нәтижесінде соңғы жылдары аймаққа келетін туристер санының орташа өсімі байқалады (1-кесте) [8]. Туристер ағынының негізгі көздері ретінде ішкі туризм және халықаралық сапарлар, әсіресе Орталық Азия мен Ресейден келетіндер құрайды. Алайда, облыстың ауылдық аймақтарына келетін туристер саны шектеулі болып қалуда, және бұл көрсеткіш барлық туристердің жалпы санының тек 12%-ын ғана құрайды.

1-кесте – Түнеу орындарында көрсетілген қызмет бойынша туристер келу динамикасы (жылдар бойынша)

жыл	Туристер саны
2021	360 221
2022	472 094
2023	558 881

Негізгі өсу COVID-19 пандемиясына байланысты шектеулер алынып тасталғаннан кейін және Түркістан облыс орталығы атануымен байланысты туристік индустрияны қалпына келтіру бойынша белсенді жұмыстардан кейін байқалады.

Туристер арасында ең танымал бағыттар – Түркістан қаласымен байланысты тарихи және мәдени маршруттар, бұл қала Қазақстанның ең маңызды мәдени және рухани орталықтарының бірі болып табылады. Туристер келетін негізгі елдер - Ресей, Өзбекстан,

Қытай, Қырғызстан, Түркия және басқа да көрші елдер. Осыған орай, Түркістан облысында ауыл туризмнің дамуына SWOT-талдау нәтижелеріне назар аударуға болады (2-кесте).

2-кесте – Түркістан облысында ауыл туризмнің дамуына SWOT-талдау

<i>Күшті тараптары</i>	<i>Әлсіз тараптары</i>
– облыс аумағындағы керемет табиғи нысандар (Ақсу-Жабағалы, Шардара); – діни-мәдени мәндегі нысандар (Түркістан, Отырар, Домалақ Ана және т.б.); - облыс аумағындағы ауылдардың санының көптігі (841 ауылдық елді мекендер); - табиғи емдік ресурстар (Сарыағаш, емдік сулар); - бау-бақша өндірісінің үлкен қоры; - инвестиция құюға қолайлы климат және халық санының молдығы; - көлік қатынасының дамыған түрі.	- туризм инфрақұрылымының жеткіліксіз дамуы; - ауылдық туристік өнімді жылжыту бойынша тиімді маркетингтік іс-шаралардың болмауы; - туризмнің осы түрін дамытуға ақпараттық және басқарушылық қолдаудың болмауы; - агротуризмнің дамуына ықпал ететін заңнаманың жетілмегендігі; - ауылдық туризм саласындағы қызметті бастағысы келетін кәсіпкерлерге мемлекеттік қолдаудың болмауы.
<i>Мүмкіндіктері</i>	<i>Қатерлері</i>
– туристерге атпен және жаяу жүру, балық аулау, аңшылық, монша және т.б. қызметтерді көрсетудің жоғарылығы; – бау-бақша алқаптарын таныстыру және жұмыс орындарын ашу; – агротуристік сектордың қалыптасуы, өңірдің болашақтағы орнықты даму тұжырымын жетілдіруде.	- көрші елдер мен аймақтардың агротуристік орталықтарымен болатын бәсекелестікке жауап беру; - авиа және теміржол тасымалдарының жоғары тарифтері; - ережелерді сақтамайтын туристер тарапынан табиғи ортаның ластану қауіптері.

Дегенмен, аймақтың ауылдық жерлері табиғи сұлулығымен, бірегей этномәдени дәстүрлерімен және агротуризм мен экотуризм үшін мүмкіндіктерімен танымал бола тұра, әлі де жеткілікті дәрежеде игерілмеген және төмен бағаланған. Бұл ауылдық туризм саласында айтарлықтай пайдалану мүмкіндігі бар екенін көрсетеді.

Ауылдық туризмнің дамуы жолындағы кедергілер мен мәселелер

Түркістан облысында ауылдық туризмнің дамуы табиғи және мәдени ресурстардың болуына қарамастан бірнеше маңызды проблемалар мен кедергілерге тап болуда:

- Инфрақұрылымның тапшылығы. Ауылдық аймақтарда көлік және қонақжай инфрақұрылымының төмен деңгейде дамуы негізгі мәселелердің бірі болып табылады. Көптеген туристік маршруттар нашар жолдар мен шалғай елді мекендер арасындағы көлік байланысының жеткіліксіздігі салдарынан қолжетімсіз қалып отыр. Ауылдық жерлерде сонымен қатар қонақ үйлер, хостелдер және агротуризм кешендері сияқты туристік объектілердің тапшылығы байқалады, бұл туристерді орналастыру мүмкіндіктерін шектейді [3].

- Кәсіби мамандардың жетіспеушілігі. Ауылдық туризмді дамыту үшін туризм, қонақүй

бизнесі, маркетинг және экскурсиялық қызметтер сияқты салаларда білікті мамандар қажет. Түркістан облысында осы салалардағы мамандардың жетіспеушілігі сезіледі, бұл туризмнің дамуын және ұсынылатын қызметтердің сапасын тежейді.

- Маркетинг пен жарнаманың жеткіліксіздігі. Ауылдық туризмнің жоғары әлеуетіне қарамастан, аймақ туристік бағыт ретінде айқын брендке ие емес. Ауылдық туристік объектілер мен маршруттарды жарнамалау мен ақпараттық қолдаудың әлсіздігі туристерді тартуды шектейді. Сондай-ақ, ауылдық аймақтарға туристерді тартуға бағытталған маркетингтік науқандардың тапшылығы бар.

- Экологиялық мәселелер. Аймақтағы ауылдық туризм экожүйелердің нашарлауымен байланысты қауіптерге тап болуда. Туристік ағымдардың артуы экологиялық ресурстардың деградациясына және қоршаған ортаның ластануына әкелуі мүмкін. Туризмнің дамуы мен табиғи және мәдени нысандарды сақтауды қамтамасыз ету арасында тепе-теңдікті сақтау өте маңызды [4].

Ауылдық туризмді дамытудың мүмкіндіктері мен болашағы

Көптеген кедергілерге қарамастан, Түркістан облысы ауылдық туризмді дамыту үшін бірнеше айқын артықшылықтарға ие:

- Табиғи әлеует. Облыс әртүрлі табиғи ландшафттармен ерекшеленеді — тау шыңдарынан бастап, алқаптар мен шөлді аймақтарға дейін. Бұл экотуризм үшін мүмкіндіктер ашады, оның ішінде жаяу серуендер, жабайы табиғатты бақылау, тауларда демалу және ауыл шаруашылығымен байланысты туризм түрлері бар. Шымкент, Кентау, Ордабасы, Қазығұрт, Сайрам, Отырар, Мактаарал сияқты аймақтар табиғи және экологиялық таза демалыс орындарын іздеген туристер үшін тартымды бола алады.

- Мәдени және этникалық әртүрлілік. Түркістан облысы көптеген этникалық топтардың мекені болып табылады, әрқайсысы өздерінің ерекше мәдени дәстүрлеріне, қолөнеріне, ас мәзіріне және салт-дәстүрлеріне ие. Бұл ерекшеліктер этнотуристік маршруттарды жасау үшін негіз бола алады, бұл мәдени мұрамен қызығатын туристерді тартады. Көшпенділердің дәстүрлерін, қолөнерін, халықтық мерекелер мен фестивальдерді сақтау және насихаттауға ерекше көңіл бөлу қажет [5].

- Агротуризм. Түркістан облысы жемістер, көкөністер және ауыл шаруашылығы дақылдарының дамыған өндірісі бар ірі ауыл шаруашылығы аймағы болып табылады. Туристерге ауыл шаруашылығы жұмыстарында қатысуға, дәстүрлі егіншілік әдістерін үйренуге және жергілікті өнімдермен танысуға мүмкіндік беретін агротуристік кешендер құру аймақтағы туризмнің тартымды бағытына айнала алады [6].

- Экологиялық туризмнің дамуы. Облыстың ерекше табиғаты, оның ішінде ұлттық парктер, табиғи қорықтар мен табиғи ескерткіштер сияқты табиғи нысандар экологиялық туризмді дамыту үшін қолайлы жағдайлар жасайды. Маңызды элемент — экожүйелерге зиян келтірмей тұрақты туризмді дамыту үшін инфрақұрылымның дамуы [7].

Ауылдық туризмді дамытуға арналған ұсыныстар

Жасалған талдауға негізделген Түркістан облысында ауылдық туризмнің өсуін ынталандыру үшін келесі ұсыныстар әзірленді:

1. Инфрақұрылымды дамыту. Көлік қолжетімділігін жақсартуға (жолдарды салу, қалалар мен ауылдық аймақтар арасындағы байланыс деңгейін арттыру), туристік инфрақұрылымды құруға (қонақүйлер, кафелер, ақпарат орталықтары, агротуристік кешендер), сондай-ақ орналастыру және тамақтандыру қызметтерінің сапасын арттыруға

инвестициялар қажет.

2. Кадрларды даярлау және біліктілігін арттыру. Туризм, қонақжайлылық, экология және ауыл шаруашылығы салаларында мамандарды даярлау және қайта даярлау бағдарламаларын құру маңызды. Сондай-ақ, тәжірибелі туристік компаниялар жергілікті кәсіпкерлермен өз тәжірибелерімен бөлісе алатын менторлық жүйені дамыту қажет.

3. Маркетингтік стратегия және өңірді насихаттау. Түркістан облысын ауылдық туризм үшін тартымды бағыт ретінде насихаттайтын кешенді маркетингтік стратегияны әзірлеу қажет. Туристерді ауылдық туризмнің мүмкіндіктері, өткізілетін іс-шаралар, жергілікті мәдени және табиғи көрнекі жерлер туралы ақпаратпен қамтамасыз ететін онлайн платформалар мен мобильді қосымшалар жасау маңызды.

4. Мемлекеттік қолдау және заңнамалық реттеу. Ауылдық туризммен айналысатын кәсіпкерлер үшін субсидиялар мен гранттарды қоса алғанда, мемлекеттік органдардың белсенді қолдауы қажет, сондай-ақ ауылдық аймақтарда туризмді дамытуға арналған жеңілдікті салықтық жағдайларды жасау маңызды.

5. Эко- және агротуризмді басымдыққа алу. Табиғатты қорғауға зиян келтірмей экологиялық таза және тұрақты туризмді дамыту, сондай-ақ агротуризмді насихаттау қажет. Бұл тек ауылдық аймақтарды дамытуға ғана емес, қала мен ауыл арасындағы байланысты нығайтуға мүмкіндік береді.

6. Көпфункционалды агротуристік кешендер құру. Демалуға арналған орындарды ғана емес, сонымен қатар туристерге ауыл шаруашылық жұмыстарында белсене қатысуға, дәстүрлі шаруашылық жүргізу әдістерімен танысуға, жергілікті қолөнер мен ас үймен танысуға мүмкіндік беретін агротуристік кешендерді дамыту ұсынылады. Мұндай кешендер туристерді тартудың маңызды орталығына айналып, ауылдық аймақтардың экономикалық дамуы үшін қозғаушы күшке айнала алады.

7. Халықаралық ұйымдармен ынтымақтастық. Халықаралық туристік және экологиялық ұйымдармен тәжірибе алмасу, инвестициялар тарту және бірлескен жобаларды жүзеге асыру үшін ынтымақтастықты дамыту маңызды. Түркістан облысының халықаралық туристік көрмелер мен форумдарға қатысуы шетелдік серіктестермен байланыс орнатуға, сондай-ақ халықаралық туристердің назарын аударуға мүмкіндік береді.

Бұл ұсыныстар Түркістан облысында ауылдық туризмді дамыту үшін айтарлықтай мүмкіндіктер туғызары сөзсіз.

Қорытынды

Түркістан облысында ауылдық туризмді дамыту — бұл өңірдің әлеуметтік және экономикалық трансформациясы үшін стратегиялық маңызы бар бағыт, өйткені оның табиғи және мәдени ресурстары ерекше. Облыстың тарихи-мәдени мұрасы, табиғи ландшафтары мен этномәдени көптүрлілігіне байланысты үлкен әлеуеті болса да, ауылдық туризм әлі бастапқы кезеңде қалып отыр және көптеген кедергілер мен қиындықтарға тап болуда. Дегенмен, бұл әлеуетті басқа өңірлер мен шетелдерде тиімді пайдалану бойынша табысты мысалдар, сондай-ақ кешенді жоспарлау мен шараларды енгізу Түркістан облысында ауылдық туризмді дамыту процесін айтарлықтай жеделдетуі мүмкін.

Ауылдық туризмді кең ауқымда тартымды ету үшін көлік қолжетімділігін айтарлықтай жақсарту қажет. Жолдардың нашар жағдайы, көптеген ауылдық аймақтардың ірі қалалардан шалғай орналасуы және заманауи орналастыру орындарының тапшылығы туристер ағынын шектейді. Жергілікті қонақ үйлер, хостелдер мен туристік базалар жүйесін жаңарту және қызмет көрсету сапасын арттыру қажет. Осы орайда инфрақұрылымды құру мен жақсартуда

жеке сектордың белсенді қатысуы, сондай-ақ агротуризм кешендерін, экологиялық таза туристік нысандар мен мәдени іс-шаралар өткізу орындарын құруға инвестициялар тарту маңызды.

Қазіргі нарық жағдайында қызмет көрсету саласындағы біліктілік пен кәсібилік бәсекеге қабілеттіліктің шешуші факторлары болып табылады. Осы мақсатта ауылдық туризм саласында тиімді жұмыс істей алатын кадрларды даярлау үшін білім беру бағдарламалары мен біліктілікті арттыру курстарын әзірлеу қажет. Сонымен қатар, кәсіби дағдыларды дамыту ғана емес, мәдени және экологиялық құзыреттіліктерді арттыру да маңызды, себебі жергілікті тұрғындар өздерінің мәдени және табиғи мұрасын бағалауды және туризм саласына белсенді қатысуды үйренуі тиіс.

Маркетинг және брендтеу мәселелеріне ерекше назар аудару қажет. Қазіргі таңда Түркістан облысында ауылдық туризммен байланысты айқын бренд жоқ, бұл өңірді Қазақстанның және шетелдің туристік картасында жылжытуға қиындықтар туғызады. Өңірдің мәдени, тарихи және табиғи ерекшеліктерін біріктіретін жарқын, танымал бренд құру туристерді тартудың маңызды қадамы болып табылады. Әлеуметтік желілер, мобильді қосымшалар мен интернет платформаларын белсенді пайдалану арқылы ауылдық туризмге назар аудару қажет. Бұл үшін туристерге саяхаттарын жоспарлауға көмектесетін сапалы және қолжетімді ақпараттық ресурстар құрып, туристік агенттіктер мен операторлармен серіктестік қатынастарды дамыту керек.

Сонымен қатар, ауылдық туризмді дамыту тұрақты және экологиялық таза туризм принциптеріне негізделуі тиіс. Түркістан облысы ерекше табиғи экожүйелерге ие, оларды болашақ ұрпақ үшін сақтау қажет. Ауылдық туризм табиғатты қорғауға маңызды ынталандыру бола алады, бірақ экожүйелерге зиян келтірмей табиғи ресурстарды ақылмен пайдалану өте маңызды. Бұл туризм саласында «жасыл» технологияларды енгізуді, экологиялық таза нысандар мен табиғат қорғау бағыттарын дамыту, сондай-ақ жергілікті тұрғындарды тұрақты туризм принциптеріне оқыту қажет.

Агротуризмді дамыту мен қолдау да ауылдық туризмнің маңызды әрі болашағы зор құрамдас бөлігі болып табылады. Агротуризм туристерге тек ауылдық өмір салтымен танысып қана қоймай, ауыл шаруашылығындағы жұмысқа белсене қатысуға мүмкіндік береді, бұл өңірдің табиғаты мен мәдениетімен өзара әрекеттесудің бірегей мүмкіндіктерін жасайды. Сонымен қатар, агротуризм шағын кәсіпкерліктің дамуына, жаңа жұмыс орындарының ашылуына ықпал етеді, бұл ауылдардағы кедейлік деңгейін төмендетуге және қалаға көшу процестерін азайтуға көмектеседі. Агротуризмнің табысты дамуы үшін жергілікті фермерлер мен кәсіпкерлерді қолдау қажет, оларға салық жеңілдіктері, гранттар мен субсидиялар беру, сондай-ақ әртүрлі фермерлік шаруашылықтарды, экологиялық кешендер мен мәдени нысандарды байланыстыратын агротуризм бағыттарын қалыптастыру керек.

Ауылдық туризмнің дамуына ықпал ететін маңызды факторлардың бірі — жергілікті билік органдары мен қоғамдық ұйымдардың белсенді рөлі. Мемлекеттік қолдау мен ауылдық туризмді дамытуға арналған нақты стратегия мен жоспар құру маңызды қадам болып табылады. Бұл стратегия инфрақұрылымды жақсартумен қатар, жергілікті тұрғындарды қолдау, білім беру және мәдени бастамаларды дамыту, сондай-ақ мәдени мұраны сақтау және насихаттау бағдарламаларын қамтуы керек. Мемлекеттік қолдау бағдарламалары мемлекеттік органдар, жеке кәсіпкерлер, жергілікті тұрғындар және білім беру мекемелері арасында сектораралық өзара әрекеттестікті нығайтуға бағытталуы тиіс. Бұл ауылдық туризм

үшін тұрақты экожүйе құрып, барлық қатысушылардың ортақ мақсатқа жұмыс істеуіне мүмкіндік береді.

Қорытындылай келе, Түркістан облысында ауылдық туризмнің дамуы үлкен әлеуетке ие. Оның табысты жүзеге асуы инфрақұрылымды дамыту, кадр даярлау, өңірді тиімді жылжыту, тұрақты туризм принциптерін енгізу және жергілікті әрі мемлекеттік органдардың белсенді рөліне негізделген кешенді тәсілді талап етеді. Ауылдық туризм экономикалық дамудың маңызды қозғаушы күшіне айналып, ауылдық жерлердегі өмір сапасын жақсартуға, мәдени және табиғи мұраны сақтауға ықпал ете алады. Мемлекеттік құрылымдардың қолдауымен және жергілікті кәсіпкерлер мен ауыл тұрғындарының қатысуымен Түркістан облысы Қазақстан мен Орталық Азиядағы ауылдық туризмнің жетекші орталықтарының біріне айналып, өңірдің әлеуметтік тұрақтылығын нығайтуға және экономикасын әртараптандыруға айтарлықтай үлес қосуы мүмкін.

ПАЙДАЛАНЫЛҒАН ӘДЕБИЕТТЕР ТІЗІМІ

1. Абдрахманова, М. А., Кулкенова, Ш. М. Қазақстандағы ауылдық туризмді дамыту: мәселелер мен перспективалар. — Алматы: КазГЮУ, 2017. — 123 б.
2. Батырбеков, Ж. Т., Мухаметжанова, А. М. Экологиялық туризм — Қазақстанның ауылдық аймақтарын тұрақты дамытудың факторы // Экономика және социология журналы. — 2018. — Т. 10, № 4. — Б. 89–95.
3. Власова, И. И. Агротуризм негіздері: Жоғары оқу орындары үшін оқу құралы. — Мәскеу: Юрайт, 2015. — 200 б.
4. Досымбекова, Ж. К. Орталық Азияда ауылдық туризмді дамытудың мәселелері мен перспективалары: тәжірибе мен қиындықтар. — Алматы: Орталықазиялық басылым, 2021. — 156 б.
5. Қазақстан: Туризм және оның дамуы / Қазақстан Республикасының Мәдениет және спорт министрлігі. — 2020. — URL: <https://www.mks.gov.kz/ru> (қаралған күні: 30.12.2024).
6. Ким, И. Л., Нуркенов, С. Ж. Қазақстандағы агротуризмді дамыту: қиындықтар мен мүмкіндіктер // Қазақ ұлттық аграрлық университетінің хабаршысы. — 2017. — Т. 24, № 1. — Б. 134–142.
7. Нурбаев, Б. К. Орталық Азияның ауылдық аймақтарындағы туризм: Теория және практика. — Ташкент: Ғылыми әлем, 2016. — 145 б.
8. ҚР Ұлттық статистика бюросы. — URL: <https://stat.gov.kz/ru/industries/business-statistics/stat-tourism/dynamic-tables/> (қаралған күні: 30.12.2024).

REFERENCES

1. Abdrahmanova, M. A., Kulkenova, S. M. Qazaqstandaǵy auyldyq turizmdı damytu: мәseleler men perspektivalar. [Development of rural tourism in Kazakhstan: problems and prospects.] — Almaty: KazGÜU, 2017. — 123 b.
2. Batyrbekov, J. T., Muhametjanova, A. M. Ekologialyq turizm — Qazaqstannyñ auyldyq aimaqtaryn tūraqty damytudyñ faktory [Ecological tourism is a factor in the sustainable development of rural regions of Kazakhstan] // Ekonomika jäne sosiologia jurnaly. — 2018. — T. 10, № 4. — B. 89–95.
3. Vlasova, İ. İ. Agroturizm negızderı: Joǵary oqu oryndary üşın oqu qūraly. [Fundamentals of agritourism: a manual for higher education institutions.] — Mäskeu: İurait, 2015. — 200 b.
4. Dosymbekova, J. K. Ortalyq Aziada auyldyq turizmdı damytudyñ мәselelerı men perspektivalary: täjiribe men qiyndyqtar. [Problems and prospects for the development of rural

tourism in Central Asia: experience and challenges.] — Almaty: Ortalyqazialyq basylym, 2021. — 156 b.

5. Qazaqstan: Turizm jäne onyñ damuy [Kazakhstan: Tourism and its development] / Qazaqstan Respublikasynyñ Mädeniet jäne sport ministrlyğı. — 2020. — URL: <https://www.mks.gov.kz/ru> (qaralğan küni: 30.12.2024).

6. Kim, İ. L., Nurkenov, S. J. Qazaqstandağy agroturizmdı damytu: qiyndyqtar men mümkindikter [Development of agritourism in Kazakhstan: challenges and opportunities] // Qazaq ultiq agrarlyq universitetiniñ habarşysy. — 2017. — T. 24, № 1. — B. 134–142.

7. Nurbaev, B. K. Ortalyq Azianyñ auyldyq aimaqtaryndağy turizm: Teoria jäne praktika. [Tourism in rural regions of Central Asia: theory and practice.] — Taşkent: Ğylymi älem, 2016. — 145 b.

8. QR Ŭlttyq statistika bürosy. [National Bureau of statistics of the Republic of Kazakhstan.] — URL: <https://stat.gov.kz/ru/industries/business-statistics/stat-tourism/dynamic-tables/> (qaralğan küni: 30.12.2024).

Ш. С. НУРМУХАМЕДОВА

Э.Ғ.К., қауымдастырылған профессор м.а.
Халықаралық туризм және меймандостық
университеті
(Қазақстан, Түркістан)
E-mail: sharipa.nurmuhamedova@iuth.edu.kz

А. У. АБИШОВА

Э.Ғ.К., қауымдастырылған профессор
М.Ауезов атындағы Оңтүстік Қазақстан
университеті
(Қазақстан, Шымкент)
E-mail: altuka07@mail.ru

Д. А. РАХИМОВА

магистр, аға оқытушы
М.Ауезов атындағы Оңтүстік Қазақстан
университеті
(Қазақстан, Шымкент)
E-mail: dilbarakbarovna@mail.ru

Д. М. ХАМИТОВА

Э.Ғ.К., қауымдастырылған профессор
Қазақ ұлттық хореография академиясы
(Қазақстан, Астана)
E-mail: dariga1979@mail.ru

03.11.2024ж. баспаға түсті

03.12.2024 түзетулермен келді

30.12.2024ж. басып шығаруға қабылданды

SH. NURMUKHAMEDOVA¹, A. ABISHOVA², D. RAKHIMOVA², D. KHAMITOVA³

¹University of International Tourism and Hospitality

(Kazakhstan, Turkistan), E-mail: sharipa.nurmuhamedova@iuth.edu.kz

²South Kazakhstan University named after M. Auezov

(Kazakhstan, Shymkent)

³Kazakh National Academy of Choreography

(Kazakhstan, Astana)

MECHANISMS OF RURAL TOURISM DEVELOPMENT IN TURKESTAN REGION

Abstract. The article examines the mechanisms for developing rural tourism in the Turkistan Region of the Republic of Kazakhstan, analyzing the key factors that contribute to its establishment and sustainable growth. Special attention is given to the geographical, cultural, and socio-economic characteristics of the region, which create unique opportunities for developing tourism in rural areas. Various models and strategies are explored, including eco-tourism, agro-tourism, and ethnographic directions employed by local authorities and private entrepreneurs to attract tourists.

The study evaluates the infrastructural and institutional aspects influencing the successful development of rural tourism, such as transportation accessibility, hotel infrastructure, rural settlement development, and the preservation of cultural heritage. The author concludes that integrating rural tourism into the region's socio-economic development strategy can significantly improve the living standards of the local population, create new jobs, and enhance the ecological conditions of rural areas. The conclusion provides recommendations for effectively implementing a rural tourism support policy based on international experience and the unique features of the Turkistan Region.

Keywords: rural tourism, Turkistan Region, agro-tourism, eco-tourism, cultural heritage, sustainable development, infrastructure, socio-economic development

Ш. НУРМУХАМЕДОВА¹✉, А. АБИШОВА², Д. РАХИМОВА², Д. ХАМИТОВА³

¹Международный университет туризма и гостеприимства

(Казахстан, Туркестан), E-mail: sharipa.nurmuhamedova@iuth.edu.kz

²Южно-Казахстанский университет им.М.Ауэзова

(Казахстан, Шымкент)

³Казахская национальная академия хореографии

(Казахстан, Астана)

МЕХАНИЗМЫ РАЗВИТИЯ СЕЛЬСКОГО ТУРИЗМА В ТУРКЕСТАНСКОЙ ОБЛАСТИ

Аннотация. В статье рассматриваются механизмы развития сельского туризма в Туркестанской области Республики Казахстан, анализируются ключевые факторы, способствующие его становлению и устойчивому росту. Особое внимание уделяется географическим, культурным и социально-экономическим особенностям региона, которые создают уникальные возможности для развития туризма в сельской местности. Изучены различные модели и стратегии, включая экотуризм, агротуризм и этнографические направления, применяемые местными органами власти и частными предпринимателями для привлечения туристов. Оценены инфраструктурные и институциональные аспекты, влияющие на успешное развитие сельского туризма, такие как доступность транспортного сообщения, гостиничная инфраструктура, развитие сельских населенных пунктов и сохранение культурного наследия. Автор приходит к выводу, что интеграция сельского туризма в стратегию социально-экономического развития региона может значительно повысить уровень жизни местного населения, создать новые рабочие места и улучшить экологическое состояние сельских территорий. В заключении даны рекомендации по эффективной реализации политики поддержки сельского туризма, основанной на международном опыте и уникальных особенностях Туркестанской области.

Ключевые слова: сельский туризм, Туркестанская область, агротуризм, экотуризм, культурное наследие, устойчивое развитие, инфраструктура, социально-экономическое развитие